

GAZETĂ TRANSILVANIEI.

Gazetă ese de 2 ori: Mercurea și Dumineca, Foi'a, candu concedu ajutoriale. — Pretiul: pe 1 anu 10 fl., pe $\frac{1}{4}$ 3 fl. v. a. Tieri esterne 12 fl. v. a. pe unu anu séu $\frac{2}{3}$ galbini mon. sunatòria.

Anulu XXXVI.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Taxa timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

Nr. 18.

Brasovu 15/3 Marte

1873.

Brasovu 14/2 Martiu 1873.

Parlamentarismulu maghiaru in timpulu din urma a fostu condamnatu a audi unele sentintie forte triste. Asta tómna pentru prim'a-óra si redică vocea in cas'a representantilor din Pest'a. Paul de Sennyey, cunoscutulu barbatu de statu maghiaru din partit'a vechia conservativa de pan'aci a regimelui ungurescu. „N'avemu administratiune, avemu innainte de tóte lipsa de o administratiune buna! In sensulu acest'a apostrofă br. Sennyey pe alesii tierii, uimiti de acésta aparatiune seriósa, care a venit sei judece. Catu de mare a fostu efectulu cuventarei de atunci a lui Sennyey s'a potutu vedé din aceea, ca opiniunea publica indată -lu si desemnă de ministru-presedinte viitoru, de inauguratorile erei administrative in Ungari'a. Dupa debutarea prima Sennyey-ana, urmă joculu ultimu Lonyay-anu. Scandalulu Csernatony-Lonyay spune tierii, ca nu numai, ca nu se pote bucurá de o administratiune, cum se cade, dér' inca si aceia, cari stau in capulu acestei administratiuni nu admistréza atat'a pentru binele tierii, catu pentru interesele proprietorului si innaltelorloru loru persone. Dupa caderea contelui Lonyay urmara mai multe alte incidente parlamentarie, destulu de caracterisatorie de starea misera politica interna a Ungariei.

In cursulu desbaterei bugetarie vediuramu pe insusi ministru de culte Trefort plangunduse amaru despre starea instructiunei publice in Ungari'a. „Scóle amu mai avé, dér' n'avemu invetiatori de domne ajuta, interesele nostre culturale pretindu se chiamamu professori nemti in tiéra, cari se ne redice institutele la gradulu de cultura europeana“. Grea sentintia fù si acésta aruncata in facia maghiarismului ingamfatu din partea unui ministru, unei capacitatii parlamentarie de rangulu primu.

Nici unulu dintre pathologii acest'i politici ai maghiarismului in se nu a superatu prin espunerele loru pre patientu atatu de multu, că conservativulu Max Uerményi, care in siedinti'a camerei pestane din 6 l. c., cu ocasiunea desbaterei generale despre bugetulu pentru apararea tierii cu multu curagiu s'a deschisul intr'o critica aspra a institutului de honvedi, din punctu de vedere financialu, economicu-nationalu si militariu. Avemu unu deficitu mare de acoperitu dise Uerményi, se vorbesce de marirea darilor, inmultirea veniturilor, de noua sarcine; Acuma vine ministrul si cere 10 milioné pentru honvedi si pana ce se va fini organizatiunea ii voru mai trebui pe pucinu 15 milioné. Uermény sustiene, ca pierdere care o aduce cu sine organizatiunea presenta a honvediloru in privint'a economica-nationala a pre mare; socotindu dupa timpulu prescrisu pentru servitul si exercitiu militariu, se perdu pe anu 12 milioné dile de lucru. Uermény atinge unele ordonatiuni elastice ale legei si constata, ca dupa prax'a de pana acum s'a inrolatul la honvedi 30,000 ómeni pe anu. Innaintandu in proportiunea acésta Ungari'a va avé dupa 12 ani 700,000 luptaci la honvedi si armata comuna. Asia dér' Ungari'a vrea se inroleze 4·6 pct. din populatiunea s'a, panace Germania intréga care se incórdă destulu, chiama numai 3·1 pctu la arme. Armat'a comuna rechiréza mai toti ómenii voinici, 40,000 pe anu, honvediloru le remanu numai slabanoogii. Si ace-

sti'a se iésa numai se le iésa numerulu catu de mare. Asta impregiurare si timpulu scurtu de 8 septemani exercitiu -lu face pe Uerményi se dubiteze forte in valórea militaria a honvedismului dupa organizatiunea presenta. Pretinde apoi că se se redice honvedi la 100 de mii si acest'i se fia voinici, apti bine esercitati si disciplinati.

„Uniculu politicu, că o natiune (?) se sustienă 350,000 soldati si pe langa acest'i totu atati honvedi, cu tóte ca legea dispune altufeliu, da ocazioane la cele mai varie interpretari, aspiratiuni si ipohese nu numai intre inimicci nostri, ci si intre noi. Honvedii au se apere fortaretiele in laintru, pentru că trupele regulare se pótá operá in afara. Dér' inse afara de numerulu necessariu se impartu inca sute de mii in corpuri de armata, capeta totu lucrulu alta colóre, unulu -lu tiene de unu honvedismu in numeru pré mare, altulu de o armata desobedita, multi de simburele unei noue desvoltari. Acésta impregiurare da inimicilor Ungariei ocazioane de o ingrigire nedémna, care ataca loialitatea nostra, dér' ce e mai multu in laintru si in afara sguduije lesne credenti'a in stabilitatea vietiei nostre de statu“. Asia se respectora Uerményi. Sennyey -lu luă in aparare. Precum se vede sagét'a conservativa e dirésa in contra c. Andrassy, fatalui honvediloru. —

Se mai amanamu a ne pune pe pitiorele nostre?

Romaniloru, renegatii, vendictori loru ér' le asternu calea la sclavia séu obagia mai antaiu politica, care ni s'a si aruncatu dupa gutu in momentulu, candu au reinceputu romanii a crede svarfuriloru renegatiloru, a cumparatoriloru si a corrumptoriloru loru. Ne plange anim'a, candu vedemu, ca romanii inca totu nu se asiadu pe potiorele sale, formanduse si disciplinanduse intr'o partita nationale politica neexorabile, că se ingrigésca ei de destinele si fericirea sa, neincredendusi caus'a si interesele sale antegeniloru si dusmaniloru loru seculari politici, carora dandule increderea de representante si mandataru alesu de ei, le da la mana si cutitulu, pe care voru ér' alu infige in anim'a natiunei romane, despoinduo de tóta viati'a nationale politica, prin ajutarea a face legi in defavórea si distrugerea pol. a natiunei romane! Pana candu voru orbeca orbii politici ai romaniloru? Tocma citim, ca in districtulu celu curatul romanescu, districtulu Cetatii de Pétra inca au alesu romanii unu maghiaru vechiu conservativu deputatu la dieta, pe Bartal, in contra romanului Indre, cu 575 in contra la 525 voturi! Si „Albina“ descopere, ca nouu episcopu alu Gherlei Pavelu a datu cerculariu contra cleru in favórea lui Bartal si unu deputatu nationalu din Pest'a inca ar' fi recomandatu acésta alegere. Tóte elementele se conjurara, ma si romanulu se fia romanului lupu?! Acum ce va mai urma alta, decatu, ca maghiarii voru dice monarchului; écca Maiestate, ca romanii nu voru alta, decatu cea ce facemu noi cu densii, deci numai trebuie neci se visamu ale da drepturi politice nationali, ca ei n'au incredere in sene, neci maturitate, că sese ingrigésca de sene. Si finea finalor va fi, ca cu timpu pe gutulu romanului ér' se va poté arunca cu incetul si jugulu obagie! Unica scapare mai e, déca romanii se voru constitui si disciplina intr'o partita natio-

nale romana, care că atare se se lapte pentru tóte interesele poporului seu si politice si de cultura, dandusi man'a unii altora la specialeloru cause, ce au de eluptatu pentru fericirea comuna. Comitetele romane de prin comitate si districte in solidaria concordia se se intelégă la comuna lucrare pe facia, ca nu avemu cugete dusmane, ci numai a ingrigi noi de noi si a ne lupta si pentru dreptu nationale politicu cu midiulóce si pe cale licita concentrica. Si Ddieu ne va ajutá, déca nu vomu sta cu manele in sinu, ci vomu munci noi de noi pentru inaintarea nostra pe petioru nationale intru tóte, si acésta o potem face prin concorda cointelegerere organisati si disciplinati, că natiune cu maturitate de a ingrigi de sene ea insasi, déca strainii ne ignora că pe paria politici ai loru.

Fagaras in 10 Martiu 1873.

Dominulu Stanciu in replic'a din nr. 9 alu „Gazetei“, in locu se respinga cu argumente asertioanele mele din nr. 1 si 2, cumca n'a dimisioanu din comitatu, ca n'a amblatu totu dlui se se reactivese, cumca n'a cortesitu, sub protestu de commissariu scolariu, pentru doi ablegati maghiari, cumca in adunarea din 28/11 1872 n'a staruitu pentru candidarea br Urs, cumca in fine n'a avutu in 14/12 1872 conferint'a la d. advocatu Romanu; tóte acestea le trece cu vederea si ferinduse de ele aluneca pe altu terenu, pe acela alu granitariilor si scóleloru granitairesci, si óre pentru ce?

Eu credu ca dlui face acésta mai antaiu, pentru se seduca opiniunea publica, a dòu'a pentru ca cele de susu suntu adeveruri, pe cari nu le pote returná.

Dlu Stanciu voiesce a si dovedi meritulu prin suscrierea protestelor la staruintia si in cas'a dnii sale, si apoi arata ca eu n'a-si avé parola, se vedemu si aici adeverulu, că se lasamu fia-caruia alu seu. Dlu Stanciu neci a amblatu prin sate, neci ca a conchiamatu undeva pe alegatori pentru suscrierea protestelor, éra cumca a cortesitu pentru doi unguri e doveditu, asemenea e fapta, ca in adunarea din 28/11 respinsse dela sene sarcin'a de a starui pentru suscrierea protestelor.

Deci déra, precum se vede chiaru si din dechiaratiunile castigate de dlui, adeverulu este, ca venindu alegatorii la Vistea, că se votedie, uni protestii au alergatu dupa ei, si fiendu cas'a dlui capitán in cale, au intratu acolo, că se mai suscria protestele aceia, cari inca nu votasera, acestea se petrecuta in 17/12, éra noi convenisem in 16/12, asia dér' atunci candu dlui neci nu scieá ca esista vre unu protestu.

Mi imputa dlu Stanciu, ca na'm parola, pentruca am spusu adeverulu, déra, déca vomu urmari replic'a dlui vedemu, ca tacundu recunósce, cumca a cortesitu pentru doi unguri, cea ce sciu tóte representantele comunelor granitairesci, recunósce mai departe, ca in adunarea din 28/11 a staruitu pentru candidarea br. Urs, recunósce in fine, ca contra conclusului acestei adunari in conferint'a privata din 14/12 din nou starui pentru candidare.

Va se dica dlu Stanciu voiesce, că c. Teleki si Maday se scia, ca lea fostu cortesiu; br. Urs se scia, ca a staruitu pentru candidatur'a dlui, éra opiniunea publica sei créda, ca a suscristu proteste (desi numele dlui Stanciu nu ocure in neci unu protestu).

Acum fiendu tóte aceste fapte dovedite judece on. publicu a cui e parol'a.

Déca dta, d. Stanciu, nu voiesci a seduce opiniunea publica, de ce nu remai la obiectu, déca te ai simtitu atacatu, déca mistifici lucrulu cu granitarii si cu scólele granitairesci, pe candu scii bene, ca numai mai acum'a incetara tanguirile de asta

éerna dela Orlatu, Hatiegu si Tientiari, că se reactu altele mai durerose, ce aparura in „Gazeta“ si alte foi.

Deci dle Stanciu, ca scóelele granitiarilor - mi suntu ghimpi in ochi, fora se poti arata unu singuru casu, in care asi fi datu numai umbra unei atari suspitiuni, pentruca eu pana la 1873, candu fuiu alesu de membru alu consiliului scolariu, n'am fostu mestecat in neci o afacere scolaria. Imi place progressulu ori carei scoli dle Stanciu! dér' nu - mi place se audu, precum am auditu, ca dlu Petri cu ocasiunea esamenului din Tohanu-vechiu, unde esti dta comisariu, s'ar' fi esprimatu in facia dui Penciu, Garou si Ratiu, ca esamenulu e forte prostu si progressulu de totu slabu, asemenea recunoscu si si apretiuescu tote meritele fratilor granitari, dér' sciu face deosebirea ca granitarii nu suntu Stanciu.

Nu eu dle Stanciu! am cutediantia de filvu, nu eu voescu a desbracá de onore pe ómenii pacinici — cu tóte, ca corespondint'a dtale nu te arata de pacinici si cum dici — pentruca eu amu aratatu numai fapte dovedite, dér' dta dle Stanciu vatem onorea granitiarilor, numindui chiaru in diuaria „multime de ómeni imbetati de agentii lui Teleky“.

Dér' se vedemu, ca ei te cunoscu mai bene pe dta, ca-ci candu ai candidatu de szolgabirau nu te primira, ér' in siedint'a comissiunei municipale din 27/2 1873, candu vru-si a intrá pe ferestra in representantia, inca te respinsera mai cu unanimitate.

De amenintiarile dtale dle Stanciu nu ne tememus sciendute catu esci de fricosu, pentruca dta chiaru in satulu dtle intre granitari romani ómeni pré onesti, dormi totu cu usile lastarite, pe candu noi intre totu feliulu de nemuri n'avemu neci o téma, — bene ar' fi dealtumintrenea, déca ai poté face vre-o bravura pentru patria, ca-ce si asia tragi pensia, pe candu te laudi, ca cá szolgabirau inca ai mai poté servi.

In fine -mi imputi dle Stanciu, ca eu si cu dlu Florea am fi caus'a candidarei si caderei br. Urs din motivu:

1. ca, eu inca asi fi fortiatu in adunarea din urma conclusu de pasivitate,
2. ca eu inca asi fi conlucratu la candidarea br. Urs, si alu

3. ca advocatulu Densusianu a staruitu la Vileni, cá se candidatie pe br. Urs.

De ce nu te provoci si la motivele celelalte două, cá la acésta, la dovedi dle Stanciu? Si vedi totusi dici, ca eu sum posnatu!

Tóte acestea — pentrucá se me esprumu mai modestu — suntu neadeveruri grosolane, pentruca eu in adunarea amintita n'am facutu decat proponerea, cá se se iè dela ómenii adunati plenipotentiele, cá se se scia, cari suntu plenipotentiati comunelor si cari nu.

Ce privesce alu doile motivu alu dtale, dnule Stanciu, pentruca nu-ti place se dovedesci nemica, fora se totu presupuni, me provocu la dnii Bucuru Negrilă pretore si Ion Turcea, ca — déca iubescu adeverulu — se-lu descopere dloru totu in acésta fóia *).

Argumentulu de sub nr. 3 s'ar' paré, ca n'are intielesu si ca nu e la locu, dér' este o muscatura pe furisul in advocatulu Densusianu, adeca presupune o cointelegera a mea si a altora cu densul si ca prin urmare densul cá condutoriulu pasivitatiei absolute ar' fi caus'a caderei br. Urs.

In catu me privesce pe mene, te asecuru, ca nu apartienu neci advocatului Densusianu neci adv. Romanu neci nimenui, fora apartienu totu déun'a causei, me supunu motivelor si observu conclusele majoritatii.

Motivele dtale suntu cu multu mai debile decatu cá se-mi poti imputá mie nereesirea br. Urs, dér' alta este casus belli, adeca dta vrei se-ti resbuni asupr'a mea, pentruca nu fusi alesu de presedinte alu biroului electorale, cá asia se-ti fia

*) E deajunsu cu polemie trase de Peru. Voimur a curma acéstu blamu, ca romanii au votat pe maghiari, blamu, ca parasindu deciderea comună de passivitate au activisatu pentru straini, cari voru a ne totu sugruma viat'a politica nationale. Au alesu maghiarii vreunul romanu ori sasul? Au alesu sasii vreunul unguru ori romanu? Ati fostu activisti pentru straini Teleky si Maday? Mai mare blamu nu mai trebue! Asia curmamur cu alegerea lui Teleky, care dovedesce perfidia nationale si coruptiune judeanescă.

meritulu si mai mare inaintea lui Teleky — misse pare, ca ast'a e caus'a de ai staruitu asia tare se te reactivevi; dér' la acésta totu dta esti de vina, de ce desprestiesci si abusedi de increderea poporului si 'i dai cu petiorulu, si apoi totu dta o cauti pe calea intrigei, cá acum'a, candu dici, ca noi iuristii pre preuti, si pe alti inteliginti, fosti granitari ii tienemu de caprari simpli, cari nu sciu nemica, ceea ce inse nu e adeveratu, pentruca noi amu traitu, traimus si vomu traí totu déun'a inpace si in armonia, nu numai cu preutii si cu granitarii, dér' cu toti ómenii de omenia, ca-ce asia amu invetiatu la scola. Ilariu Duvala.

Cutu in 8 Martiu 1873.

Oredu a face on. publicu gr. cat. unu servituu placutu, candu ei aducu la cunoscintia statulu venitului curatul administratu, din partea subscrisului provisore alu dominiului din Cutu, — cassei seminariale din Blasius. — Trebue se marturisescu, ca acésta o facu cu acea odihna a conscientiei mele, ca consideranduse estensiunea cea angusta a acestui dominiu, din care inca in totu anulu remane $\frac{1}{3}$ parte de ogoru, precum si sterilitatea anilor trezuti, facia cu summele administrante si cu alte erogatiuni economice nu de neinsemnata consideratiune, — me va poté indreptati a crede, ca amu implinitu una din cele mai placute detorintie ale mele facia cu mai marii mei si cu on. publicu gr. cat.

Deci se arete dér' insesi summele:

1. In anulu 1870 s'au administratu bani cá venitul curatul fl. 4,456 44 cr. Afara de acestia am solvitu contributiune fl. 1,571 19 cr.
2. In anulu 1871 fl. 3,512 — , Contributiunea. . . . fl. 452 — ,
3. In anulu 1872 fl. 2,355 — , Contributiunea fl. 1,148 51 —

Sum'ma admin. in in bani gata fl. 14,490 14 cr. Afara de acésta summa mai are acestu dominiu inca unu statu activu in summa de . . . fl. 14,900 v. a.

Deci déra summ'a activa totale face fl. 29,390 v. a. despre care summe in flesce care anu s'au datu din partea subscrisului Pre Ven. consistoriu gr. cat. din Blasius ratiociniulu cuvintiosu.

Theodoru Colbasiu administrat. dominiului din Cutu.

Discursulu

dlii deputatu nationale Dem. Bonciu, rostitu in cas'a representantilor dietei unghirescii, in siedint'a din 26 Fauru n. a. c. la desbaterea generale a supr'a bugetului ministeriului de cultu si de instructiune.

(Capetu.)

Alalta-ieri st. d. deputatulu Kondorossy vorbindu de caus'a religiunei, dise ca se nu facemua politica din religiune; ci se facemua din ea, ceea ce-i este chiamarea: crescere si lumina pentru poporu,

On. Casa! Amu auditu, din mai multe parti, ca suntu scoli confesiunali, in cari se propaga doctrine contra statului. Eu nu sciu se fia astufeliu de scóle; dér' déca suntu, cine este vin'a? Eu credu ca guvernulu, si specialu dlu. ministru pentru instructiunea publica, pentru ca acesta essericiandu asupra scólelor inspectiunea suprema a statului, s'ar' fi potutu convinge, ca óre intr'adeveru se propunu astufeliu de invetiaturi? Era déca dlu. ministru a avutu cunoscintia positiva despre acésta, atunci elu ar' fi trebuitu se dispuna, ca acele scóle se se indruma la ordine si in casu de renitintia, se se inchida chiaru; pentru ca confesiunalitatea nu ptóe se aiba nici unu interesu de a vesti doctrine-contrarie esentintiei statului, — interesulu seu este si nu poté fi altulu, decatutu educatiunea poporului, si adeca nu in spiritu contrariu statului, ci in directiune patriotică.

Eu, on. Casa, acésta stare nenaturala si danoasa pentru crescerea poporului o atribuesc in cea mai mare parte defzeptelor legii pentru instructiunea publica, si pentru aceea dorescu revisiunea acestei legi. O dorescu inse si din altu punctu de vedere, dupa a mea parere forte insemnatu, adeca din punctulu de vedere alu natiunalitatilor.

Se me ierte onorat'a Casa, ca aci la cestiu-nea instructiunii publice, amintii cestiu-nea natiunalitatilor; dér' e absolutu cu nepotintia a nu o aminti, pentru ca eu acestu terenu ilu tienu de mai aptu si competente spre caracterisarea cestiu-nei natiunalitatilor, dupa a mea pricepere si dupa alu meu semtiu. Eu din parte-mi cestiu-nea culturale o tienu de parghi'a pretensiunilor natiunali, si sumu convinsu, ca cu catu mai multa grigia si atentiu-aplica statulu pentru cultur'a natiunalitatilor, cu catu mai multu ar' impartesi prin lege natiunalitatatile de tote beneficiale de cari se bucura natiunea maghiara, cu atatu in mai mare parte — asi poté dice in 9/10 s'ar' deslegá cestiu-nea natiunalitatilor.

On. Camera, prin acésta nu vréu se dicu, ca afu de pré mari séu ca nu sumu placutu a votá acele sume, cari suntu preliminate pentru interesele natiunalitatii maghiare, ci vréu se dicu ca astufeliu de sume se se prelimine si votedie proportionalimente, din timpu in timpu si gradatul, și intru interesulu celoru lalte natiunalitatii, — se se dè si acestora ajutoriulu necesariu pentru cultur'a loru. Aci, on. Casa, döue impregiurari mi vinu in minte. Déca nu me insiela memori'a, in decursulu dietei trecute unu stimatu domnu deputatu, pare-mi-se dlu. Jókai, a presentat Casei unu proiectu de resolutiune. In acestu proiectu de resolutiune s'a cerutu votarea unei anumite sume pentru desvoltarea literaturii tuturor natiunalitatilor din tiéra. Dorere inse, majoritatea n'a primitu acestu proiectu. Dér' mi vine in minte si o alta impregiurare, de si de mai pucina importantia, pentru ca nu e din acésta Casa, ci o aducu dintr-unu articlu, aparutu in fóia dlu. Jókai, in „Hon.“ in care articlu fiindu vorba de calamitatate literaturii maghiare se provoca atentiu-nea si ajutoriulu statului si se argumenta astufeliu (cetesce): „Ei bine; ce ar' dice inse la acésta natiunalitatile? Dér' déca si ele voru redicá asemene pretensiuni? Faca ele acésta; ca-ci mai indreptate pretensiuni si asia nu potu face. Déca se destépta in sinulu loru o ratiunale aspiratiune de cultura, aceea pentru noi poté se fia numai unu indemnus si mai mare, nici odata inse periclu. Pentru a intrece noi in cultura si in civilisatiune pre nemti, francesi si anglesi, nu potem avé nici o ambitiune, tocmai pentru ca e o gigantica problema, o problema nerealisable. Dér' a ne vedé intrecuti de romanu, serbu, croat si slovacu, aceea ar' fi o rusine pentru noi. Emulatiunea numai in favórea nostra poté se fia. Cu poteri cordate amu lucrá la cultur'a nostra, chiaru si din superbia natiunala! Ori ce progresu alu loru, ne-ar' impinge si pre noi nainte, ori-ce cascigu alu loru pe terenul sciintielor, ar' fi si alu nostru. Unu necalculabile avantagiu alu luptei pacinice ar' fi acésta, nu numai din punctulu de vedere culturalu, ci si din celu politicu si desclinitu din alu fratiatati.“

Autorulu acestui articlu, on. casa, a disu unu mare adevern, si dlu. Jókai, prin proiectulu seu de resolutiune a vrutu numai inflorirea comuna a tie-rei. Si — déca toti maghiarii ar' cugetá astufeliu, déca n'ar' fi numai toleranti facia de cultur'a celoru lalte natiunalitatii, ci ar' manifestá si buna vointia facia de dreptele loru aspiratiuni culturali, cu unu cuventu, déca natiunea maghiara, si asia cea mai tare, cea domnitória, n'ar' fi atatu de jalusa facia de cele lalte, atunci abia ar' essiste cestiu-ne de natiunalitate. Dorere inse, on. Casa, acésta nu e asia, pentru ca, nici amintindu literatur'a celoru lalte natiunalitatii, ci numai institutele de invetiamenntu ale acelora, ele nu numai ca nu se sprignescu din partea statului, ci din contra, suntu impe, decate prin mai multe dispusetiuni ale guvernului, si chiar' si prin lege. Nu aceea este deci banuiel'a natiunalitatilor, ca statulu face multu intru interesulu culturei natiunalitatii maghiare, ci aceea, ca intr'adeveru tote le face numai intru interesulu ei, ér' pentru cele lalte nu face nimica. Ca se nu amintiescu mai multe, aducu nainte numai universitatea de Clusiu. Binevoiti a sci ca acésta s'a redicatu intr'unu scurtu timpu; — intrebuit inse:

observatu-s'a aci macaru catu e negru subu unghia ecitatea facia de romanii ce locuiesc in acea parte a tierii? Redicatu-s'a celu pucinu una clasa paralela, séu propune-se vr'unu studiu in limb'a materna a poporului? Nimic'a nu s'a facutu. Dér' mergu mai departe: nici acea parte a legii nu se executa, care — precum se 'mpare, e adusa in interesulu natiunalitatilor. Este paragrafulu 17 alu legii pentru natiunalitati. Acestu §. dispune, ca on. casa se grigescă, ca in acele locuri, unde cetatieni de o natiunalitate suntu in mare numeru, acestia se se desvólte in limb'a maicii loru, pana candu incep sciintiele academice mai nalte. Infintiatus'a inse unde-va vr'unu gimnasiu romanu de statu? Nicairi. In acésta causa inse s'a peroratu multe si frumóse si multu promitietorie oratiuni. Mi ieu libertate a me provoca la binemeritatulu representante alu orasului internu din Pest'a, la dlu. Fr. Deák, care in siedinti'a din 23 Ian. 1872 a disu urmatóriile:

„Fia-care natiunalitate, de si nu e natiunalitate politica, in totu casulu are indreptatire d'a cere, se-i se dě posibilitatea d'a-si crește pre fii sei.“

Fia in tiéra macaru 300 de gimnasia, fia macaru atatea, ca pre fia-cari siesse mile se se afle unul; déca inse intr'unu gimnasiu din provincia studiale nu se propunu in acea limba, séu celu pucinu eminentminte in acea limba, carea este limb'a giurului: atunci fora indoieala e forte greu a promová cultur'a.“

Déca amu sili natiunalitatile, că pre copii loru, — cari de feliu séu numai pucinu sciu, maghiar'a, pentru ca in scol'a poporală se instruiesc in limb'a loru natiunală, — se ii instruiescă pretotindenia si intru tóte, in limb'a maghiara, atunci in acele gimnasia ar' fi imposibile progresulu tenerilor, parintii in daru ar' spesă banii, copii in daru ar' petrece timpulu.“ (Viua aprobară din partea ablegatilor natiunalni.)

„Preste totu, déca vremu se dobendim natiunalitatile, nu trebuie se amblamu a le maghiarisă, ci se ni le facem plecate prin o tratare blanda si fratiéscă.“ (Aprobare generala.)

Eu, on. casa, dupa aceste frumóse si multu promitietorie cuvinte, cu liniște si bucuria amu pri-vitu spre viitoru, nici nu m'amu indoitu, ca una oratiune ca acést'a, care de regula are mare efectu moralu si asupr'a guvernului, se nu aiba resultatu fapticu. Apoi considerandu ca in acésta patria suntu vr'o trei milioane de romani, cugetu ca si acestia merita ca, — chiaru in intielesulu §-lui 17 din amintit'a lege, se se infintiedie unu gimnasiu de statu pre sém'a loru.

Eu, on. casa, la desbaterea speciale asupr'a acestei cestiuni, anume asupr'a titlului institutelor mediocre, voiu presentă o motiune de sine statutaria; acuma inse numai de aceea amu amintitul acestu punctu, ca se rogu pre on. Casa si pre dlu ministru, se fia cu deosebita atentiu la respectivii §§. din amintita' lege, pentru ca, reformatu insti-tutele mediocre, si romanii se se bucur in fapta de beneficiale vietii de statu. Adeverat, in bugetu suntu preliminate 4000 fl. pentru gimnasiulu romanu din Brasiovu; inse, on. casa, acésta suma e ilusoria; ca-ci gimnasiulu nici n'o capeta, pentru ca e legata de astufeliu de conditiuni, carora inspectiunea acestui gimnasiu, nepotendu sacrificá caracte-rulu lui confesiunalu, nu pote corespunde, si asia acestu titlu din bugetu este in adeveru ilusoriu. Si in acésta privintia voiu propune la locul seu o motiune. Aci vréu numai se constat, ca pentru cultur'a natiunalitati romane din partea statului nu s'a facutu si nu se face nimic'a. Si binevoiti a crede, ca nu e bine asia. Cu catu mai multa grigia pôrta guvernulu pentru cultur'a poporului romanu, cu atatu mai multi patrioti va cas-cigá patri'a.

Si — eu interesulu natiunalitatii romane ilu potu aduce in deplina concordanția cu patriotis-mulu, pentru ca eu, care amu fericirea a fi romanu, me tienu asia de bunu patriotu că ori si care maghiaru, desi nu aprobu acea politica ce tientesce maghiarisarea preste totu; pentru ca acésta poli-

tica nu destépta ci tempesce semtiulu patrioticu, si provoca neintelegeri si imparechiari. On. d. ministrul de instructiunea publica, in discursulu prin care deschise discusiunea asupr'a bugetului seu, spre marea mea bucuria si liniște a amintit, ca — da, elu se occupa cu revisiunea legii pentru instructiune publica, si a binevoitoi a promite ca, in consciinti'a superficialitatii acestei legi, nu elu senguru va face revisiunea, ci spre acestu scopu va conchiamá o ancheta de barbati esperti. — Me bucuru deci pentru bunavoint'a dlui. ministru si numai cu una rogare mai amu a me adresá dsale, si acést'a e: candu va conchiamá amintit'a ancheta, se binevoiescă a luá intre membrii aceleia si astu-feliu de barbati, cari cunosc bine si din temei referintiele confesiunali si natiunali si dupa ascul-tarea acestora se dispuna dupa ecitate si dreptate.

On. Casa? Dupa acestea, voindu a incheia, mai facu unele scurte obsercatiuni cu privintia la impre-giurarea, ca sumele votate in bugetu nu s'a intre-buintiatu tóte destulu de ratiunalminte.

Amu mai auditu, ca ministrul pentru in-structiunea publica nu a avut pre ce cheltui toti banii ce s'a votatu de acésta Casa. Amu mai au-ditu, totu din reportulu ministerialu, si anomalia, ca s'a infintiatus preparandie, la cari suntu apli-cati cate 7 profesori — pentru cate 14 preparandi! Va se dica, pentru cate duoi preparandi cade unu profesoru, pre candu in preparandi, a romana confesiunala din Aradu suntu 3 profesori, si 48 d-preparandi, adeca pre 16 preparandi cade unu profesoru! Confesiunea, resp. natiunea romana inse, nu e in stare a sustine mai multi profesori, ca-ci si acesti trei suntu mai reu salarizati decatul multi invetiatori comunali, pentru ca abia au lăsa mai mare decatul 3—400 fl. — Dlu. ministru deci a avutu ocasiune si-a avutu pre ce cheltui sum'a votata, si — credu, ca nimenea nu i-ar' poté im-potă, ca prin ajutorarea acelui institutu ar' fi co-misul unu abusu. —

Alta obsercatiune amu a face cu privintia la institutiunea inspectoratelor de scola. Eu acésta institutiune nu vréu s'o atacu si nici nu vréu se dicu, ca suntu multi inspectori séu döra cea mai mare parte chiaru, cari nu potu corespunde chia-marii loru. In acésta credintia si convictiune a mea me intari ieri dlu. deputatu Antoniu Zichy, arestandu ca, oficiul de inspectorat propriaminte nu este unu oficiu că si cele lalte, cari suntu le-gate de óre anumite, ca-ci unu inspectoru de scole, déca vré se corespunda cu scrupulositate oficiului seu, are tóta diu'a de lucru. Cu catu mai multu me intaresce inse acésta dechiaratiune in convicti-unea mea, cu atatu mai nepriceputu mi este ca, cu tóta acésta multa ocupatiune, cumu unii domni inspectori au avutu timpu pentru a si cortesi in favórea guvernului? Nevrendu inse a recriminá, amintescu aci numai una cercustautia, si acést'a este urmatóri'a.

Eu insumi amu onórea a cunoscere in acésta Casa patru inspectori de scole, cari siedu aci ca representanti. Nu vréu a atinge cu acésta oca-siune cestiunea incompatibilitatii, pentru ca in acésta privintia mi voiu spune opinioniile mele la timpulu seu; — vréu se intrebă numai ca: acele districte cari suntu subordinate acestoru domni inspectori, cumu suntu ele inspectionate si grigite candu nici acei inspectori cari suntu necurmata la oficiale loru, chiaru dupa dechiaratiunea dlui. deputatu Zichy, nu potu satisface chiamarii loru déca nu lucra diu'a intréga, — dicu, cumu suntu ele inspectiunate si grigite, candu inspectorii loru, astadi representanti in acésta Casa, absenta — nu dile, ci luni intregi?! (Aprobare din stang'a.)

Totusi, on. Casa, sperandu ca dlu. ministru va face dispusetiunile necesarie pentru delaturarea acestei dificultati, precum si a tuturor celorulaltele ce impedeca crescerea si invetiamentulu poporului, si fiindu convinsu despre bunavoint'a si zelulu Dsale, acceptu bugetulu. (Aprobare din stang'a.)

Repetim din sied. din 3 Martiu din „Fed.“ aceste:

Ionu Gozmanu cere că preutiloru si invetia-torilor romani de ambe confesiunile, cari suntu seraci si reu séu nici de catu dotati, se li se dè ajutórie correspundietorie din visteri'a statului; totu odata oratorele cere că summ'a preliminata pentru gimnasiulu rom. de Brasiovu se se votedie fora condi-tiunile ce s'a pusu pana acumu. Dsa stinge acestea cestiune cu tóte ca n'a ajunsu inca a se per-tractă; dér' -si resarva dreptulu, că la discussiunea celoru 4000 fl. preliminati pentru gimnasiulu de Brasiovu, se presinte una motiune in sensulu indi-catul, adeca pentru votarea summei fora acele condi-tiuni, cari nici pana acum nu s'a acceptat din partea eforiei acelui gimnasiu si nici pre venitoriu nu se voru poté acceptă.

Dupa acesta camer'a votédia summ'a preliminata pentru scopuri besericesci si totu-odata de-cide, că acésta summa se se tréca in bugetulu ord-enariu.

Urmédia a se pertractă ajutoriulu de 4000 fl. preliminati printru gimnasiulu de Brasiovu. Comisiunea financiaria sustiene condi-tiunile de pana acum, adeca că statulu, care da acestu ajutoriu, se aiba dreptu de ingerintia, se numésca patru profesori, si totu odata propune că summ'a se se tréca in bugetulu ordenariu

Deputatulu Gozmanu face motiunea despre care amu amentitul mai susu. Asemenea si depu-tatulu nationalu D. Bonciu presinta unu proiectu de resolutiune totu in acelu intielesu, că summ'a acesta se se votedie fora condi-tiune.

Ne mai fiindu nici unu oratoru insinuatu a vorbi la acestu obiectu, presiedintele ordonă vota-sarea. D. deputatu nationalu Patanu Cosma voiesce se vorbescă, dicundu ca s'a insinuatu la no-tariulu Wächter (sasui din Brasiovu). Presiedintele nu-i da cuventu, protestandu de nou, ca nu s'a in-sinuatu.

La votare se accepta propunerile comisiunii financiarie, er' motiunea dep. Gozmanu si proiec-tulu de resolutiune a dep. Bonci se respingu.

In Germania prussa pelunga opositiunea ultramontanismului in genere s'a inceputu acum o dechiarare de resistintia in contra legilor statului prejudiciose besericei. A. episcopulu Ledochovsky opresce pretimea din ducatulu Posen, că se nu cu-teze a asculta de ordinile min. de cultu. Nemtii dicu, ca acésta cercularia e unu actu de resbelu.

Imperatulu Vilhelmu cu Bismark si Moltke mergu la incepntulu lui Maiu la Petersburg, unde siahulu Persiei inca merge catra finea lui Aprile.

Berlin, 11 Martiu. — Camer'a seniorilor, in prim'a sa deliberatiune, a procedat la modifi-carea articililor 15 si 18 din constitutiune, privi-tore la relatiunile statului cu beseric'a. Bismark dice ca, la finele resbelului cu Francia, era animatul de cele mai bune semtieminte catra Papa, dér' organisarea cea forte a clericalilor l'a facutu se presintia mari pericule, si guvernulu a fostu nevoit u se accepte lupt'a, care nu este una lupta confesionala, ci una lupta politica, lupta intre do-minatiunea statului si dominatiunea preutiloru. Gu-vernulu are absolutamente necesitate de modificati-unile propuse la articlele 15 si 18 din constituti-une, cari nu suntu, in form'a loru actuale, de catu unu compromisu alu unui timpu trecutu.

Diariulu „Post“ asicura ca se va procede in contra archiepiscopului din Posen conformu instruc-tiunilor codului penale germanu.

In Francia primi camer'a si regularea ces-tiunei de interpellatiune, si Thiers are si veto in une impregiurari. C. Arnimu avu conferintia cu Thiers in caus'a desiertarii Franciei; si din Petru-burgu, Londonu si Rom'a se scrie, ca se face o nota collectiva a acestoru poteri in forma de pro-punere amicale la Berlinu, pentru catu mai curud'a desiertare a territoriului francesu, ceea ce ceru imperiosu interesele Europei.

In Ispania adunarea nationale a luat in consideratiune defigerea dilei pentru noue alegeri si pentru conchiamarea constituantei, candu presied-intele se dechiară, ca nu se opune la passulu a-

cesta, si provoca tota partitele conservative, ca se aiba incredere in republica; pe afara multimea a-dunata intona: Se traiasca republica!

Martos presied. Camerei si a datu demissiunea. Alegurile suntu desfisite pe 10 Aprile si inceputul sesiunei constituantei pe 1 Maiu. — In Barcelona, unde se proclamase republica federativa inca s'a propus lucratu, apromitendu, ca se voru supune decisiunii constituantei. Linistea se intaresce.

Scrisoarea lui Castelar cetera Găricaldi.

Generale,

In Spania s'a proclamatu republica democratica. In acelui momentu, candu poporulu spaniolu pronuncia aceasta otarire, amiculu saluta pe amicu, devotatulu servitoru pe eroul legendariu alu republikei.

Castelar.

Constantinopole, 7 Februarie. — Se asigura, ca Sultanulu voiesce se desfintieze marele viziratu, infinitandu unu chefu de cabinetu in locului viziru; se stabillesca responsabilitatea ministeriale si se se puna in reportu continuu si directu cu toti ministrii. Unele diurnale demintu aceasta noutate.

Noutati diverse.

— Comitetulu francesu pentru propagarea literaturei franceze in tierele slave si romane, publica in „Corr. Slave“, cu rogarea de a se reproduce si din partea diurnalelor romane, urmatorele:

Membrii fundatori ai „comitetului francesu“ s'a readunatu mercuri in 26 Februarie si au decisu, ca se marasesca comitetulu prin primirea de membri noi, parte din Parisu, parte din provincia; unu circulariu se va tipari si distribui.

Comitetulu, dupace a desfacutu corespondinti a priimita, s'a resolvatu a face trei speditiuni de carti:

1. Biblioteciei lui „Akademicky spolek“ in Prag'a;
2. Societati „Vendija“ in Gratz;
3. Societatilor si institutelor romane dela Sibiu.

Corespondintele din tierele straine de aici in colo suntu a se adresá dlu L. Leger 30 quai d'Orléans (Paris).

Panace nu se va face o noua ordine, nu se va poté tiené comptu de scrisorile adresate comitetului de catra particulari.

Scrisori neindestulu francate s'a fostu tramsu membrilor comitetului; scrisorile aceste s'a refusatu.

Corespondintii suntu rogati, se binevoiesca a-si revocá in memoria, ca tac'a de fracarea scrisorilor este de 25 cruceri.

Membrii comitetului ieau asuprasi spesele im-pachetarii si speditiunii; alte sarcine suplementare nu -si potu impune“.

Rogare. Societatea de lectura „Alexis-Sincaiana“ a junimei romane dela facultatea teologica din Gherla in 23 Februarie a. c. cu oca-siunea instalarei Pr. S Sale noului Eppu, tienendu siedint'a a III-a publica, fù onorata de o corona stralucita de ospeti, cari considerandu scopulu Societatiei nostre, si vediendu ca acel'a numai dispu-nendu de materia si 'lu pote ajunge, se intreceau unii pre altii aducundu-si ofertele sale, si tocmai din aceasta cauza s'a facutu unu desuitu mare la més'a de conferire, catu nu amu potutu luá notitia despre unii dintre aceli barbati benefacutori. —

Dreptu aceea rogamu cu tota onórea pre aceli P. T. Domni, cari ar' fi observatu a nu se fi insenmatu cu aceea ocasiune, se binevoiesca catu mai curundu a ne incunoscientia pre cale privata despre pretiuitulu nume, caracteru, locuintia si catu au oferit, ca se-i potemu scrie intre membri fundatori seu benefacutori ai societatiei nostre; totu un'a data se ne potemu esprime recunoscinti a catra aceli barbati marinimosi inaintea on. publicu romana.

Sperandu ca vomu primi desluciri suntemu.

Gherla in 7 Martiu 1873. —

Vasiliu Cristea Stefanu Rebreasu presiedinte. not. coresp.

Bibliografia.

A esitu de suptu tipariu ZOOLOGIA dlu D. Ananescu, pentru clasele superioare din liceie si seminarie si pentru toti cati au dorintia d'a se ini-tia in frumósele, intinse si multu folositorele sciintie ale naturei.

Zoologi'a si Geologi'a amendou ilustrate cu gravuri se gasescu la autoru (strat'a Luterana nr. 7), precum si la tota librariile din Bucuresci. Pretiul unui exemplariu 4 lei, si scadiemntu proportionalu pentru unu numeru mai mare.

A esitu de suptu tipari si ISTORIA CRITICA A ROMANILORU de B. P Hasdeu, depositu ca-lea Mogos. nr. 172.

(Literatura). „Desceptarea lui Traianu“ este titlulu poemei dramatice, prin care dlu Iosif Vulcanu aduce unu frumosu donu publicului cetitori alu „Familiei“ si chiaru na-tiunei intrege. In timpulu acesta de ammortire si indifferentismu generale, poetii mai remasera „angerii paditori“ ai limbei, nationalitatii si intereselor romane; ei ni canta mustrandu-ne, imbarban-du-ne si insufletindu-ne, doine de unu venitoru fe-rice ce este menitu pentru romanime in carte pro-vedintiei. Idea poemei este cea mai innalta, cea mai santa: venitorulu frumosu, unitatea romana! Sentiemintele, cele mai profunde, adeveratu romane. Poem'a se incepe cu „poetulu“, carele plange sôr-tea presinta a natiunei si eschima, ca déca Traia-nu ar' inviat din morti ar' imbracá si elu doliu. Traianu appare ca prin minune si incuragézia pre poetulu, si pre cele siepte sorioare: li promite unu venitoru ferice. Bassarabian'a, fiic'a cea mai mica, der' cea mai nefericita, se plange catra divi-nulu imperatu:

Ventulu gume, plói'a plange,
Érb'a nota 'n lacu de sange;
Ca-ci sub cnut'a muscalésca
Piere viti'a romanésca!

Fostu-amu siepte sorioare,
Siepte dîne 'ncantatore,
Sórtea rea ne-a despartit;
Si barbatulu mi-e urritu! . . .

Sufferinti'a mea e multa,
Elu me bate, me insulta,
Si me stringe 'n lantiuri grele,
Stinge limb'a maicei mele!

Dér' ori-catu elu m'ar' opri,
Eu in veci voiu totu iubi
Limb'a scumpa stramosiéscă,
Limb'a dulce romanésca!

Si-mi va fi de voi totu doru,
Sorioru, ce v'adoru! . . .

Suntemu siguri, ca poem'a va fi primita cu placere de tota romanimea. Fara ai face critic'a si apreciare, ce o merita, lipsindune si tempulu, si loculu, salutamu pre dlu autore, si esprimemua aceea dorintia, ca catu de curundu se o vedemua representata pre scena, unde are se faca mare ef-fectu. — Dr. . . . „F.“

— ROMANIA LIBERA seu MIRCEA IN-VINGATORIU. Drama nationala in 5 act. de d. Roques, se produse 1 Martiu in Bucuresci.

536/arv sz. 1873.

1—3

Publicare de licitatii.

Tota avereia immobila intravilana si estravilana aflatòria pe teritoriul comunie Gernyeszeg a orfanilor minoreni, remasi de Ioane Dombradi, precum si care se asta pe teritoriul comunelor: M. Iára, Erdö Csinád, si Vajdaszntiván, in 4 Aprile a.c. la 10 ore antea miadiadi se va da in arenda prin li-citatiune pe 6 ani. —

Condițiile pană la terminulu mentionat se potu observa la sedrija orfanala in Turda si la ju-deciulu procesual in Petrilaca, ci cu ocasiunea li-citarei in facia locului in comun'a Gernyeszeg.

Din siedint'a sedrie orfanale a comitatului Turda, tienuta in Turda 4 Martiu 1873.

Nagy Miklos Székely János presedinte. notariu.

Licitatiune.

Comuna Vadu in districtulu Fagarasiului voiesce a cladi o bererica noua in pretiu că de 12,000 fl. v. a. pre langa ce mai alatura comun'a si materialulu.

Licitatiunea minuenda se tiene in 15 Aprilie 1873 st. nou. Licitatorii se binevoiesca a veni la facia locului, unde se voru informa mai de aprópe. 1—3 Curator'i a besericei.

Nr. 1637/1873.

1—2

Publicatiune.

In 22 Martiu a. c., la 10 ore inainte de amé-die se va tiené in sal'a siedintelor din cas'a sva-tului licitatiiunea pentru arendarea cafenelei dela promenada, pe timpulu dela 24 Martiu an. curg. pana la Sanmihaiu 1882.

Pretiul strigarii e desfisit la sum'a de 1300 fl. Doritorii de a licita se se afle la facia locului, si la terminulu desfisit, provediuti cu unu val- diu de 10% din pretiul strigarii. —

Condițiile licitatiiunii se potu vedé si pana atunci in expeditur'a magistratuala in cas'a sfatului.

Brasovu 12 Martiu 1873.

Magistratulu urbanu si districtuale.

ad Nr. 1214/v. c. 1873.

1—3

Publicatiune.

Cu privire la § 42 alu Art. de lege XLII, din anulu 1870, se va tiené la 2 Aprile a. c. la 10 ore ante meridiane, incependu, conferint'a ordinaria a comitetului representativu alu comitatului Turdii cu scopu:

- a) de a se vedé ratiunile anului trecutu,
- b) de a se publica articlii de lege si alte ordinatiuni mai multe,
- c) de a se resolvi recusitioni, si
- d) alte cause interne; in urma
- e) de a se alege unu ingineru silvanistu in cerculu de susu alu comitatului.

La care conferintia prin acesta se conchiamă toti membrii comitetului.

Turda in 10 Martiu 1873.

Br. Georgiu Kemény m. p.
(post. 10 cr.) comite supremu.

Nr. 249—1873.

1—3

Concursu.

Spre ocuparea urmatorelor notariate.

1. Notariatulu Lona sesasca carui apartiene comunele Lona sasasca, Stolna, Vlaha (oláh Jenes) Teutiu cu salariu anualu de 400 fl. cuartiru si ser-vitoriu pentru cancelaria.

2. Notariatulu Fenesiului sasescu, Clusiu Monosturu cu salariu anualu de 400 fl., 60 fl. pen-tru cuartiru, 80 fl. pentru servitoriu, 20 fl. pen-tru cancelaria, si patru (4) origii □ lemne de focu.

3. Notariatulu Capusiulu mare, Castragie, G. Osiorhei, G. Dengeu, Agirbiciu si Capusiulu micu, cu salariu anuale de 600 fl., cuartiru si servito-riu. —

Concurrentii, suplicele de densii scrise, prove-diute cu recerintiele prescrise in §§ 74, 75. Art. XVIII alu lege din 1871 au ale substerne infrase-risului incl. pana la 30 l. c. st. n.

Gelou 9 Martiu 1873.

Nicolau Popu jude procesualu.

Cursurile

la bursa in 24 Jan. 1873 stă asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 18 cr. v. a.
Napoleoni	—	—	8 , 73 , ,